

در هفته کاریکاتور اجتماعی چه گذشت (۱)

گزارش‌نویسی از: شیوا امامی

انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، با همکاری خانه کاریکاتور اصفهان و گروه علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان، سلسله نشست‌های تخصصی هفته‌ی کاریکاتور اجتماعی را در روز دوشنبه، ۹ اسفند ۹۵ در دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان برگزار کرد. نخستین بخش این نشست با عنوان "درآمدی بر کاریکاتور اجتماعی و جایگاه آن در شهر اصفهان" با نمایش دو انیمیشن کوتاه More و نگهبان قلعه آغاز شد. در این بخش، پیام پورفلاح مدیر خانه کاریکاتور اصفهان، بحث خود را با بیان تفاوت میان کارتون و کاریکاتور شروع کرد و به توضیح انواع تقسیم‌بندی کاریکاتور از نظر فرم و محتوا (محتوا: کارتون ژورنالیستی و غیر ژورنالیستی و چهره/ فرم: تک فریم، کمیک استریپ، کارتون استریپ و کارتون شلوغ) پرداخت. وی سپس تعدادی از ویژگی‌های اصلی کاریکاتور از جمله اغراق، سادگی، طنز، انتقادگرایی و آرمان‌گرایی را با ذکر مثال‌هایی تشریح نمود. ایشان در ادامه از حاضرین خواست تا در خصوص نخستین برخوردهایشان با کاریکاتور و کارتون‌نویست‌هایی که می‌شناسند، گفتگو کنند. پورفلاح در ادامه، پارامتر اساسی در کاریکاتور را نقد دانست و افزود: کاریکاتور نیست باید دارای اندیشه و دغدغه‌ی اجتماعی بوده و دائم در حال رصد جامعه باشد. وی در پایان و در خصوص پیشرفت کارتون مطبوعاتی در اصفهان و نقش کارتون در فرهنگ‌سازی و افزایش آستانه‌ی تحمل و نقدپذیری مسئولان سخن گفت و به توانایی کاریکاتور در ورود به مسائل اجتماعی اشاره کرد.

در بخش دوم نشست با عنوان "کاریکاتور از ایده یابی تا خوانش تصویر"، علی اسدی ضمن بیان مقدمه‌ای در خصوص اصالت ایده یا اجرا و تأکید بر عنصر مهم خلاقیت، به معرفی تکنیک‌هایی از قبیل: بزرگنمایی و کوچک نمایی، تضاد، شباهت و... بر اساس کتاب "فیل آبی: نوشته‌ی محمدحسین نیرومند" پرداخت. وی در پایان با همراهی پیام پورفلاح و حصار به سوژه یابی کاریکاتور مشغول شدند و چند کاریکاتور را ایده یابی و طراحی کردند.

در بخش سوم و پایانی جلسه الهام دزفولیان، پژوهشگر حوزه‌ی کاریکاتور، مرور مختصری بر پیدایش کاریکاتور در دنیا و ایران داشت و به توضیح شکل‌گیری و کارکرد آن در جامعه با استفاده از نظریه‌ی کارنوالیسم "باختین" پرداخت. وی افزود: کاریکاتور به‌عنوان یک هنر و رسانه از متن جامعه جدا نبوده و به دنبال آرمان‌شهری انتقادی است که با ایجاد سؤال در ذهن مخاطب به انتقاد از وضعیت موجود می‌پردازد. کاریکاتور همراه و همگام با انقلاب‌ها در جامعه به ایفای نقش پرداخته است و رد پای آن را در مهم‌ترین انقلاب‌ها از زمان گذشته تا زمان حال (به‌طور مثال انقلاب فرانسه، انقلاب مشروطه‌ی ایران، انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ و در سال‌های اخیر انقلاب‌های خاورمیانه از جمله انقلاب مصر) می‌توان مشاهده کرد. ایشان در ادامه در مورد جایگاه کاریکاتور در حوزه‌های پژوهشی مختلف سخنرانی کرد و روند توجه پژوهشگران حوزه‌ی علوم انسانی به کاریکاتور در قرن ۲۰ و ۲۱ را مورد اشاره قرار داد. دزفولیان از دوران مشروطه را به‌عنوان یکی از درخشان‌ترین دوران کاریکاتور ایران، به لحاظ موضوعاتی که موردتوجه کارتون‌نویست بوده است یاد کرد و به نقش نشریه ملانصرالدین در این دوران اشاره داشت. در پایان جلسه، دو کتاب در زمینه‌ی روش تحقیق در حوزه‌ی تصویر و نشانه‌شناسی با عنوان "روش و روش‌شناسی تحلیل تصویر" از ژیلیان رز و "دستور طراحی بصری، خوانش تصویر" از گونتر کرس و تئوون لیوون معرفی شد. پس از پایان جلسه، حاضرین به همراه سخنرانان به بازدید از نمایشگاه کاریکاتور اجتماعی که شامل آثار ۳۵ نفر از کارتون‌نویست‌های اصفهانی بود، پرداختند.